

„Beleszerettem a történelembe”

Interjú Vidnyánszky Istvánnal*

Vidnyánszky István ukrán történész professzor 1951. március 27-én született Ungváron, Kárpátalján. Az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Ukrajna Története Intézet (UNTA UTI), azon belül az Ukrajna Nemzetközi Kapcsolatai és Külpolitika Története Osztály vezetője, az UNTA levelező tagja. Ukrajnában és külföldön egyaránt elismert történész, aki idén márciusban töltötte be a 70. életévét. Tudományos teljesítményéért, valamint életműjének elismerése gyanánt eddig számos rangos cím és díj odaítélésében részesült. Tagja számos tudományos és szakmai tanácsnak, illetve szervezetnek, többek között ő a Magyar–Ukrán Történész Vegyes Bizottság, valamint a Szlovák–Ukrán Vegyes Bizottság ukrán tagozatának elnöke, illetve alelnöke. Ezenfelül számos tudományos folyóirat szerkesztőbizottságának tagja Ukrajnában, Szlovákiában, Csehországban és Bulgáriában.

Tudományos érdeklődésének és kutatásainak köre roppant sokoldalú: Közép- és Kelet-Európa modernkori és jelenkori története és a két világháború közötti időszak története – különös tekintettel Csehszlovákiára. Ugyanakkor írásainak meghatározó része az ukrán politika- és diplomáciatörténetet vizsgálja, különös tekintettel az ország függetlenedését követő időszakra. De bőven található az olvasó írásokat az ukrán emigrációra és Kárpátalja történetére vonatkozóan is. Ez utóbbival kapcsolatban például idén jelent meg Mikola Vessel társszerzőségben egy újabb monográfiája „Avgusztin Volosin és Kárpát-Ukrajna az ukrán államépítés történetében” címmel. (Віднянський, С. В. – Вереш, М. М.: Августин Волошин і Карпатська Україна в історії українського державотворення. Київ: Інститут історії України, 2021. – 372 с.)

Professzor úr, Önről mint kárpátaljai származású személyről eleve feltételezni lehet, hogy többnemzetiségű családi háttérre tekint vissza. Mondana erről néhány szót?

Valóban, világszemléletem formálódására, különösképp az egyetemes történelem iránti rajongásomra jelentősen – ha nem döntően – családi neveltetésem és környezetem volt hatással. Ungváron születtem, egy nemzetiségi tekintetben heterogén, kárpátaljai értelmiségi család gyermekeként. Születésemtől kezdve a szülőföld iránti szeretetre, egyszerűnek nemigen mondható múltja tiszteletére, valamint szorgos és nemzetiségileg sokszínű lakossága értékelésére neveltek. Apám sokgyermekes szlovák–magyar, míg édesanyám ukrán–magyar családból származott. Ebből adódóan odahaza mi többnyire magyarul beszélünk, ezt tartom anyanyelvemnek is. Számos közeli és távoli rokonom közül, akiből sokan tanári pályát választottak maguknak, mindenki jól ismerte a történelmet, illetve több nyelven beszélt. Mindez nagyban befolyásolta a tudás iránti vágyamat, kiváltképp a történelmet illetően. Az érettségit követően nagyrészt emiatt döntöttem úgy, hogy az Ungvári (akkor még) Állami Egyetem Történelem Karára felvételizzem. De nem én voltam az egyedüli történész növendék a családbunkban. Ikertestvérem, László ugyancsak az említett egyetem történelem karán

* Vidnyánszky Istvánnal elektronikus levélben sikerült interjút készítenünk, előzetesen elküldött kérdéseinkre írásban válaszolt ukrán nyelven.

végezte el tanulmányait. Az egyetemi éveket követően ő a Kárpátaljai Helytörténeti Múzeum vezetőjeként dolgozott. Munkája során sok, többek között magyar nyelvű múzeumi kirándulást is szervezett a látogatók számára. De az egyik fiam is a történettudományi karon végzett. Úgy tűnik, nálunk ez már némileg apáról fiúra szálló hagyomány lett.

Pedagógus szülei példája valószínűleg meghatározó szerepet játszott az Ön későbbi pályaválasztásában. Ezenkívül még ki (vagy mi) befolyásolta leginkább azt, hogy történész létre adja fejét?

Szüleim és rokonaim mellett az Ungvári Egyetem Történettudományi Karán folytatott tanulmányaim, az ott eltöltött évek jelentős hatással voltak a jövőbeli tudós-történész szakma kiválasztására. Hallgatói éveim során, 1968–1973 folyamán az egyetemen híres ukrán történészek sokaságától volt lehetőségem tanulni: E. Balaguri,¹ I. Grancsak,² K. Hurnyitszky,³ M. Lelekacs,⁴ G. Pavlenko,⁵ M. Tyvodar,⁶ M. Trojan,⁷ V. Khudanycs,⁸ I. Shulha,⁹ J. Váradi-

¹ *Eduard Balahuri* (Huszt, 1931 – Ungvár, 2004) – kárpátaljai régész, történész, egyetemi tanár. Jelentős szerepe volt több kárpátaljai régészeti lelőhely feltárásában. Fő kutatási területe a bronzkor volt. Doktori disszertációját a *Felső-Tisza-vidék lakónak bronzkori története* címmel írta és védte meg (1983).

² *Ivan Hrancsak* (Újdávidháza, 1927 – Ungvár, 2000) – kárpátaljai történész, egyetemi tanár, a Nemzetközi Szláv Tudományos Akadémia akadémikusa (1998-tól). Fő kutatási témái Csehszlovákia és Magyarország, valamint Kárpátalja jelenkori történelmét érintették.

³ *Kazimir Hurnyitszky* (Sarovecska, 1924 – Ungvár, 2019) – ukrán történész, orientológus, egyetemi oktató. A második világháború résztvevője (1941-ben sorozták be, 1948-ban szerelt le). Fő kutatási témakörét Agatangel Krimszky orientológus életének és munkásságának feldolgozása jelentette.

⁴ *Mikola Lelekacs* (Kereknye, 1909 – Ungvár, 1975) – kárpátaljai tudós-történész, levéltáros, pedagógus, Kárpátalja ukránofil irányultságú közéleti és kulturális-oktatási személyisége. Tudományos tevékenysége elsősorban Kárpátalja történetének kutatásához köthető.

⁵ *Hrihorij Pavlenko* (Novyj Myr [Kijevi terület], 1936 – Ungvár, 2001) – ukrán történész, egyetemi tanár. Tudományos érdeklődésének fő köre: Németország története és kultúrája, elsősorban a német szociáldemokraták története a 19. század utolsó harmadában – a 20. század elején, az orosz–ukrán–német társadalmi-politikai, kulturális és tudományos kapcsolatok ugyanebben a periódusban. Munkásságában nagy hangsúlyt fektetett a történetmódszertan és történetelmélet kérdéseire, valamint Kárpátalja történetére is.

⁶ *Mihajlo Tyvodar* (Bedőháza, 1936 – Ungvár, 2017) – kárpátaljai tudós-etnológus, egyetemi tanár. Főbb munkái közé tartozik a mindmostanáig legteljesebb *Kárpátalja etnográfija* (2011), valamint az *Etnológia* (három kiadása: 1998., 2004., 2010.) című monográfia.

⁷ *Mihajlo Trojan* (Felsőremete, 1923 – Munkács, 1987) – kárpátaljai történész, egyetemi tanár. Főbb tudományos érdeklődési területe: Magyarország története 1917–1919 között, valamint Kárpátalja története és helytörténete.

⁸ *Vaszil Khudanycs* (Beregkisfalud, 1922 – Ungvár, 2006) – történész, politológus, egyetemi tanár. Kelet-Közép-Európa 1918–1919 közötti történetének kutatója (kiemelt figyelmet szentelt a szlovákok történetének). További tudományos érdeklődési köre: a szovjet–magyar együttműködés története 1945–1965 között (1973-ban e témából védte meg nagydoktori értekezését), valamint Kárpátalja története – kiváltképp 1938–1944 között.

⁹ *Ilja Sulha* (Verescsak [Cserkaszi terület], 1921 – Vinnyica, 1993) – ukrán történész, egyetem tanár. 1954–1972 között az Ungvári Állami Egyetemen oktatott. Főbb kutatási területe Ukrajna (idővel külön Kárpátalja) 18. századi társadalmi–gazdasági története. Az ő nevéhez köthető az 1932–1933-es ukrán éhínség (Holodomor) kutatása Vinnyica és Podólia területén.

Sternberg¹⁰ és mások. Tartalmas és érdekes előadásai, valamint tudományos tevékenységük nyomán a kezdetektől fogva elbűvöltek és véglegesen a történelem rabjává tettek.

Ösztönzésüknek köszönhettem, hogy a Hallgatói Tudományos Társaság¹¹ aktív tagja lettem, s meglátásom szerint érdekes témákat választottam kutatásaimhoz: a modern olimpiai játékok újjáéledésétől Petőfi Sándornak az 1848–1849-es magyar forradalom és szabadságharcban, valamint Kárpátalja történetében betöltött szerepéig. Ezeknek a személyeknek a segítségével különféle versenyek és hallgatói olimpiák többszörös győztese lehettem, első tudományos-ismeretterjesztő írásaimat Magyarország, Csehszlovákia és Kárpátalja történelméből publikálhattam a helyi sajtóban. Ez sokat számított. Az utolsó szót a történész szakma mellett ugyanakkor az „Alekszandr Duhnovics¹² történeti koncepciójának kialakítása” című, akkori mércékkel mérve eredeti és újító hatású diplomamunkám sikeres védeése jelentette. Ez utóbbi élénk vitát is kiváltott az Állami Vizsgabizottság tagjai között, s végül meghatározta a jövőt, a tudományhoz vezető utat.

Az 1970-es évek első felétől egyre szorosabb kapcsolatban áll az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Ukrajna Története Intézetével. Elmondaná, miképp került Ön az Intézetbe? Hogyan befolyásolta ez tudományos érdeklődési körének változását és a tapasztalatszerzést?

Érdekes, ugyanakkor elég összetett kérdés, melyre röviden nem lehet válaszolni. Miután elvégeztem az egyetemet, tanárom és témavezetőm, Ivan Hrancsak professzor ajánlásával 1973 őszén Kijevbe érkeztem, ahol sikeres felvételit tettem az Ukrán Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének aspirantúrájába. Attól kezdve egész alkotó életem elválaszthatatlanul összekapcsolódik Ukrajnának ezen vezető tudományos történeti intézményével, ahol időközben diplomás hallgatóból a történelemtudomány doktora, professzor, az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia levelező tagja és az intézet egyik jelentős osztályának a vezetője lettem.

Köztudott, hogy a Szovjetunió tudományos állami intézményei – a kelet-közép-európai¹³ országokhoz hasonlóan, ahol a második világháborút követően szovjet mintára és „testvéri

¹⁰ *Várad-Sternberg János* (Születési neve: Sternberg Jákob. Nagyvárad [Románia], 1924 – Budapest, 1992) – kárpátaljai történész, hungarológus, egyetemi tanár. Egyik fő kutatási témája a Rákóczi-szabadságharc volt. Tudományos érdeklődési körébe tartozott ugyanakkor a magyar–oros–ukrán újkori kapcsolatok mélyreható kutatása is. Ez utóbbin belül nagy figyelmet szentelt az orosz–magyar és ukrán–magyar irodalmi és kulturális kapcsolatoknak a 18–19. század első felében, illetve a kárpátaljai helytörténetnek is.

¹¹ A *Hallgatói Tudományos Társaság* (ukránul: *Студентське наукове товариство*) – önkéntes hallgatói egyesület, amelyet felsőoktatási intézményekben szerveznek a hallgatók kutatási munkába történő vonzása és integrálódásuk elősegítése érdekében.

¹² *Alekszandr (Sándor) Duhnovics* (Topolyán [Zemplén vm.], 1803 – Eperjes, 1865) – ruszin származású kárpátaljai görögkatolikus pap, költő, író, a ruszin himnusz szövegének szerzője. Politikai nézeteit tekintve moszkvofil. Középkolai tanulmányait Ungváron és Kassán, teológiai tanulmányait pedig Ungváron végezte. 1829-ben szentelték pappá. 1838–1841 között az ungvári szentszék jegyzője. 1843-tól kanonok Eperjesen. 1847–1848-ban jelen volt a pozsonyi országgyűlésen. 1859-ben saját könyvtárát a krasznibródi (Zemplén vármegye) bazilita kolostornak adományozta, hogy minden olvasni vágyó ember hozzájuthasson a könyvekhez. 1862-ben a szegény sorsú ruszin diákokat támogató Keresztelő Szent János Társaság megszervezésében segédkezett. Fontos szerepet játszott a ruszin (nemzeti) öntudat felébresztésében. Történelmi, jogi, pedagógiai munkák, valamint tankönyvek és imakönyvek szerzője.

¹³ Ukránul a Közép-Kelet-Európa alakot használják, amit azonban minden esetben átírtunk a Magyarország elfogadott Kelet-Közép-Európa formára. (A szerkesztő megjegyzése.)

segítséggel” totalitárius rendszereket alakítottak ki – az uralkodó kommunista ideológia szóvivői és eszközei is voltak egyben. Ez alól nem volt kivétel az Ukrán SZSZK Tudományos Akadémiája Történettudományi Intézetének Szocialista Országok Története és Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya sem, melynek akkoriban Irina Melnyikova,¹⁴ az Akadémia levelező tagja volt a vezetője; az ő irányítása alatt kezdetem el kutatómunkámat.

Ennek az osztálynak kiemelt feladata volt „tanulmányozni a szocializmus világrendszerének kialakulási és fejlődési törvényeit, a külföldi szocialista országok történetét és közös tapasztalataikat az új élet építésében, az új, szocialista nemzetközi kapcsolatok kialakításában és javításában”. Ez az, amit figyelembe kellett venni a tudósoknak, amikor meghatározták kutatási témájukat és tudományos-kutatási terveiket. Ukrajna esetében ennek a problematikának az aktualitása a tagközvélemény határmenti elhelyezkedéséből, az európai országok úgynevezett „szocialista táborának” többségével való közvetlen szomszédságából adódott. De a világháború utáni időszak kapcsolatainak történelmi hagyományából, valamint a széles körű nemzetközi kapcsolatok és együttműködés kialakításából és fejlesztéséből származó okokat is meg kell említeni.

Ezért úgy alakult, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia 19. századi történetének az Ungvári Egyetemen megkezdett kutatását nem folytathattam. A Tudományos Bizottság nyomatékosan javasolta, hogy aktuálisabb kérdések kutatásának szenteljek figyelmet, kiváltképp a „szocialista tábor” olyan országainak, mint Magyarország és Csehszlovákia – annál is inkább, mert mindkét ország nyelvét jól értettem. Végeredményben kutatásaimat az 1968-as prágai tavasz eseményeinek Csehszlovákia, valamint Közép- és Kelet-Európa történetére gyakorolt hatására összpontosítottam. A csehszlovákiai és moszkvai közgyűjteményekben végzett kutatómunka eredményeként 1977-ben sikeresen megvédtem „A szakszervezeti mozgalom konszolidálódása Csehszlovákiában, 1969–1975” című kandidátusi értekezésemet.¹⁵ Két évvel védésemet követően megjelent első önálló monográfiám is ebben a témában, mely az Ukrán SZSZK Tudományos Akadémiájának kitüntetését, továbbá a Fiatal Tudósok és Társadalomtudományi Szakemberek Össz-szövetségi Versenyének díját is elnyerte (1981).

Idővel bővítettem kutatásaim tematikáját. Elkezdtem mélyfúrásokat végezni az akkori szocialista blokk országai között létesített testvérmegyei és testvérvárosi együttműködések területén. Ezenkívül Kelet-Közép-Európa példáján kutattam a társadalmi egyesületek nemzetközi kapcsolatokban betöltött szerepét, a KGST-országok gazdasági integrálódásának sajátosságait és Ukrajna nemzetközi kapcsolatait. Aktívan kivettem a részem az „Ukrán Szovjet Enciklopédia”, „Kijev története”, „Donbasz munkásainak története”, „Az Ukrán SZSZK historiográfiájának története” és egyéb művek megírásában.

Az említett kiadványok módszertani alapja – mint ahogy az általában véve igaz, sőt kötelező volt a szovjet történettudományban – a marxista történetírás kánonja volt, minden ebből következő közhellyel együtt. Ugyanakkor, ha kellő kritikával vagyunk a hasonló művek iránt, és figyelmen kívül hagyjuk ezeket az akkoriban minden tudományos kutatásban elengedhetetlen konzekvenciákat, s figyelmünket csupán a szerzők hipotéziseire, érveléseire és levont következtetéseire fordítjuk, akkor ebben a megvilágításban egész egyértelműen nyomon követhető az újításra való törekvés az ukrán történészek számos művében. Így például

¹⁴ *Irina Melnyikova* (Mena [Csernyigovi terület], 1918 – Kijev, 2010) – ukrán történész, egyetemi tanár, az Ukrán SZSZK Tudományos Akadémiájának, később az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia munkatársa (1957-től), osztályvezetője. Fő kutatási témája az európai országok – kiváltképp Csehszlovákia – és a nemzetközi kapcsolatok 20. századi történelme volt.

¹⁵ Vidnyánszky Istvánnak azon műveit, illetve szerkesztett köteteit, amelyeket a beszélgetésben megemlít, az interjút követő válogatott bibliográfia tartalmazza.

az 1970–1980-as években az intézet munkatársai által végzett kutatások elemezték először a szovjet történetírásban a szovjet tagköztársaságok szerepét a Szovjetuniónak a szocialista országokkal folytatott sokoldalú együttműködésében. Ezt természetesen Ukrajna példáján keresztül tették, széles körben bemutatva eredményeiket. A szovjet–lengyel, szovjet–bolgár, szovjet–magyar, szovjet–csehszlovák és szovjet–keletnémet kapcsolatok történetéről szóló monográfiáinkban egyaránt jól tükröződött Ukrajna helye ezen kapcsolatokon belül. Emellett akkori kiadványaink megalapozták a külpolitika olyan fontos, ma pedig különösen releváns eszközeinek, mint az ún. népi vagy nyilvános diplomácia (*people's diplomacy, public diplomacy*), a kulturális diplomácia tanulmányozását.

Az ún. szocialista nemzetközi kapcsolatok történetéről jelentős mennyiségű tényanyagot tartalmaznak az intézeti munkatársaink által készített történelmi krónikák is, melyekben a Szovjetunió és számos szocialista ország közötti „barátság és együttműködés fejlesztésének legfontosabb eseményeiről” esik szó. Ide sorolhatjuk a szovjet–lengyel, szovjet–magyar, szovjet–bolgár, szovjet–csehszlovák, de a szovjet–kubai kapcsolatokról szóló írásokat is. Összességében az ukrán történészek által a külföldi országok történetéről a szovjet időkben megjelentetett művek a korszakra jellemző túlzott ideológiai orientációjuk ellenére megalapoztak bizonyos tudományos koncepciókat és általános téziseket. Ezek később, a Szovjetunió felbomlása és Ukrajna függetlenedése után viszonyítási pontot jelentettek a történelem és a nemzetközi kapcsolatok további tanulmányozásához.

1984–1985 folyamán kutatóúton vettem részt a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Szláv- és Balkán Tudományok Intézetében, Moszkvában. Ennek eredményeként elkészült egy következő, „A munkásosztály nemzetközi konvergenciája a szocialista együttműködés országaiban” címet viselő monográfiám. A mű a Kelet-Közép-Európa országai számára fordulópontot jelentő évben, 1989-ben látott napvilágot. Ebben többek között olyan kérdésekre összpontosítottam, mint az intenzív gazdasági fejlődés modelljére való áttérés problémái, a tervutasításos rendszer destruktív szerepe, a szocialista országok válsága. Ugyanakkor számos neves tudós pozitív visszajelzése és támogatása ellenére sem voltam hajlandó ezt az írásomat doktori értekezéssé minősíteni. Ezt a döntésemet a legkevésbé sem bántam meg, hisz a szocialista világrendszer és annak ideológiája monopóliumának gyors összeomlása, az oktatási és tudományos folyamat liberalizálódása, a nemzetközi tudományos együttműködés új lehetőségei reményt adtak az ukrán történetírás alapjainak komplex megújítására és a legmerészebb kreatív elképzelések megvalósítására.

Az 1990-es évek metszete rendkívüli, világméretű változást hozott magával. 1991-től Irina Melnyikovát váltva Ön lett az UNTA UTI Ukrajna Nemzetközi Kapcsolatok és Külpolitika Története Osztály vezetője. A gyakorlatban ez milyen kihívásokat jelentett Ön, az osztály, valamint egészében véve az intézet számára?

Valóban, az 1991. év nemcsak Ukrajna számára jelentett történelmi fordulópontot, mely az évben nyerte el függetlenségét a világ többi szuverén állama sorában, hanem nekem is. 1991-ben tudományos mércével mérve igen fiatalon (negyven évesen), a történelemtudományok kandidátusaként kerültem az Egyetemes Történelem és Nemzetközi Kapcsolatok Osztály élére. Akkoriban így hívták az osztályt, melyet már mintegy harminc éve igazgatok. Az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Ukrajna Története Intézetének ez volt az egyik legnagyobb és legbefolyásosabb tudományos egysége, ahol akkoriban több mint húsz – köztük hat nagydoktori címmel rendelkező – tudományos munkatárs dolgozott. Megkezdődött tudományos tevékenységem új, nagyon összetett, ugyanakkor roppant érdekes és meglehetősen gyümölcsöző szakasza.

Ukrajna függetlenségének kikiáltásával és a társadalmi-politikai kapcsolatok reformjával a fiatal államban a történészek előtt az a nehéz feladat állt, hogy új problematikákat és módszertani megközelítéseket fogalmazzanak meg többek között Ukrajna és az ukrán nép nemzetközi kapcsolatai történetét, az egyetemes történelemben elfoglalt helyük és szerepük kutatását illetően.

Osztályunk fontos feladatát képezi Ukrajna történelmének az egyetemes történelembé való integrálása, ezenkívül pedig természetesen a világtörténelem és a nemzetközi kapcsolatok kutatásának további fejlesztése – különös tekintettel arra, hogy Ukrajna hogyan vesz részt ezen kapcsolatokban. Az osztály munkatársai a nemzeti kisebbségek és az ukrán diaszpóra történetének megismerését célzó kutatásokat is folytatnak. Ezen túlmutatóan az ukrán történetírás fejlődésének új szakaszában az osztály munkatársainak és újonnan megválasztott vezetőjének komplex feladatok széles skálájával kellett szembenézniük: a több évtizeden át felhalmozódott, de súlyos szovjet ideológiai nyomással terhelt tudományos hagyományokat módszertanilag új, az egyetemes tudomány innovatív irányelveinek megfelelően kellett újra építeni.

A történetírás fejlődése abban az időben új kontextusban zajlott, hisz jóformán egyszerre ment végbe a kommunista rendszerek megdöntése Európában, a Szovjetunió és a szocialista blokk összeomlása, a hidegháború vége és a nemzetközi kapcsolatok új, posztmodern rendszerének kialakulása. Mindez lehetőséget kínált reformok végrehajtására a tudomány szférájában, ezzel egyidejűleg pedig a történészek szélesebb körű nemzetközi együttműködésére és a világ tudományos közösségébe történő teljes beilleszkedésére.

A mély társadalmi-politikai és kulturális átalakulások közepette, az ukrán történetírás új időszakának kezdeteinél az osztály munkatársainak be kellett kapcsolódnuk a tudományos és oktatási területeket közvetlenül érintő nagyszabású átalakítások megvalósításába. A már említett feladatokon kívül ez jelentette például az új egyetemes és ukrán történeti tankönyvek és enciklopédikus kiadványok előkészítését és áttekintését, az egyetemes történetírás legújabb eredményeinek beemelését az oktatásba és kutatásba, a tudományos és pedagógus gárda továbbképzéséhez szükséges feltételek megteremtését, az ukrán diplomácia tudományos és elméleti alapjának biztosítását, a történelmi ismeretek népszerűsítését.

Ennek jegyében 1991-ben az osztályon belül kezdetét vette az „Ukrajna a világtörténeti folyamatban” című komplex tudományos program. Ennek keretében a következő harminc év folyamán tíz konkrét, sok értelemben véve innovatív tudományos kutatási projekt valósult meg. A munkatársak kutatási eredményeinek publikálása és minél szélesebb elérhetővé tétele érdekében létrehoztuk a *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки* (Ukrajna Nemzetközi Kapcsolatai: tudományos kutatások és felfedezések) című folyóiratot. Ez az évente egyszer megjelenő kötet – melynek az eddigiekben huszonkilenc száma látott napvilágot, és szerkesztőbizottságához neves ukrán kutatókon kívül elismert külföldi tudósok is tartoznak – Kelet-Közép-Európa területén regionális jelentőségű tudományos folyóiratnak számít. Elősegíti az egyetemes, mindenekelőtt európai történelem alapkutatásainak összehangolását. Bizonyos tekintetben összegző kiadványként említhetjük az UNTA UTI Ukrajna Nemzetközi Kapcsolatai és Külpolitika Története Osztály munkatársai által tavaly közreadott *Ukrajna Európa történetében a 19. századtól a 21. század kezdetéig: történelmi esszék* című kollektív monográfiát, mely az én szerkesztésemben jelent meg. A műről eddig hét pozitív recenzió jelent meg, többek között Magyarországon is.¹⁶

¹⁶ A műről megjelent magyar nyelvű recenzió adatai: Paládi Renáta: *Ukrajna Európa történetében: egy ukrán társmoográfia ismertetése*. Klió, 30. évf. (2021) 1. sz. 72–87.

Mindamellett nem az én tisztem megítélni, hogy osztályunk mennyire sikeresen birkózott, illetve birkózik meg feladatainak és tudományos terveinek megvalósításával. Reméljük, hogy idővel a történétírók értékelni fogják tevékenységünket. Csak mellékesen jegyzem meg, hogy az ukrán függetlenség harminc éve alatt az osztályunk tudományos munkatársai kilencven önálló tudományos kötetet adtak közre, köztük monográfiákat, tematikus gyűjteményeket, dokumentumköteteket, kollektív kiadványokat. Véleményem szerint ez jelentős eredménynek tekinthető, s érdemben hozzájárul az ukrán történettudomány fejlődéséhez. Vagy említenék egy másik, az akadémiai tudomány szempontjából nem kevésbé fontos mutatót: az elmúlt harminc év alatt az osztályunkon 44 disszertációt (13 nagydoktori és 31 kandidátusi) készítettek el és védtek meg. Érdemes kiemelni ezeknek az értekezéseknek a tematikus, kronologikus és földrajzi értelemben is tág spektrumát, hiszen érintik többek között Nagy-Britannia, Franciaország, Németország, Spanyolország, Olaszország, Lengyelország, Magyarország, Csehország, Szlovákia, Románia, Bulgária, Fehéroroszország és a hajdani Jugoszlávia új- és jelenkori történetének kérdéseit. Jókora részük a nemzetközi kapcsolatok történetének, valamint Ukrajna nemzetközi kapcsolatainak szentel figyelmet, ezeket helyezi középpontba.

A szovjet rendszer bukásával számos, addig tabusított vagy egyoldalúan megítélt kutatási téma újragondolása került napirendre. Kérem, mondjon erről néhány szót! Miben változott a levéltári forrásokhoz történő hozzáférés a történészek számára? Milyen forrásfeltárási lehetőségek nyíltak meg?

Valóban, a Szovjetunió és a szocialista rezsimek felbomlását követően Kelet-Európában új lehetőségek nyíltak a történettudomány fejlődésére nézve, többek között Ukrajnában is. Kedvezően hatott, hogy a szovjet ideológia elutasításával egyidejűleg kutatóink megismerték a történettudomány kurrens módszertanát. Egyértelműen pozitív, pótolhatatlan hatása volt annak, hogy megnyíltak és elérhetővé váltak a kutatók számára korábban zárt levéltári fondok – kiváltképp a pártanyagok, az NKVD-KGB-iratok, külügyminisztériumi iratok, az ukrán emigráció forrásai stb.

Ennek nyomán teljes mértékben érthető és elkerülhetetlen volt az, hogy Ukrajna függetlenedésével a hazai történészek nemcsak a módszertani megközelítéseket újították meg, hanem új források bevonásával megkezdték az ukrán nép történelmi múltja „új megközelítésének” tudományos kidolgozását. Többek között olyan korábban tiltott vagy nem kívánatos, elhallgatott vagy épp meghamisított kérdések kerültek előtérbe, mint például az ukrán népnek a 17. században Bohdan Hmelnyickij vezette nemzeti felszabadító háborúja, az ukrán nemzeti és kulturális ébredés a 19. században, az 1917–1921 közötti ukrán nemzeti forradalom és az ukrán állam kiépülése az Orosz Birodalom, valamint az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása után, annak harca a nemzetközi elismerésért és legitimációért. De ide sorolhatjuk egyes kiemelkedő személyiségek szerepét az ukrán nép nemzeti-felszabadító küzdelmeiben, az erőszakos szovjetizálás folyamatát az ukrán területeken, a két világháború közötti ukrán emigráció történetét, az ukrán kérdés szerepét az első és a második világháború idején. Továbbá az OUN–UPA¹⁷ tevékenységének kérdését a második világháború során és az

¹⁷ Az Ukrán Nacionalisták Szervezete (Організація Українських Націоналістів, OUN) 1929-ben alakult meg Bécsben. A szélsőségesen nacionalista csoport eleinte Galíciában a lengyelek ellen szervezte az ukránok ellenállását. Tevékenysége később kiterjedt az összes ukrán lakosságú területre, célja a független Ukrajna megteremtése volt. Katonai szárnya az Ukrán Felkelő Hadsereg (Українська повстанська армія, UPA), amely 1942 és 1947 között harcolt a náci, a szovjet, a lengyel és a csehszlovák állam ellen is. (A szerkesztő megjegyzése.)

azt követő időszakban, az ukrán nép ellen indított 1932–1933-as népiirtást (ismert nevén: Holodomor), az 1937–1938-ban tomboló sztálini elnyomás elsősorban Ukrajna területét érintő tetteit. A felsorolást még sokáig lehetne folytatni...

Az 1990-es évek elején jómagam is a két világháború közötti csehszlovákiai ukrán emigráció történetét kutattam, a csehszlovák hatalom velük kapcsolatos politikáját és Tomáš Garrigue Masaryk („a burzsoá antiszovjet politikus”, ahogy őt a szovjet történetírás jellemezte) csehszlovák államfő viszonyulását az ukrán kérdéshez. Kutatásaim eredményeként 1997-ben megvédtem nagydoktori disszertációmát „Az ukrán kérdés a két világháború közötti Csehszlovákiában” címmel.

Professzor úr nevéhez a kutatási témák széles palettáján számos publikáció köthető. Van-e valamilyen sorrend szakmai érdeklődésében? Melyik kutatási eredményét tartja a legjelentősebbnek a történettudomány szemszögéből?

Bibliográfiámban összesen mintegy hatszáz mű szerepel, köztük több mint nyolcvan könyv és kollektív monográfia, enciklopédikus kiadványok, tankönyvek és programok az egyetemes történelemről és a nemzetközi kapcsolatokról, valamint több mint ötven külföldön megjelent tudományos cikk. Sohasem vonzott, hogy „szűk profilú szakember” maradjak, emiatt jómagamat és osztályunk tudományos munkatársait is arra igyekeztem ösztönözni, hogy mindig tágítsák tudományos érdeklődési körüket. Ezért munkásságomban különböző irányzatú, korszakú és tematikájú publikációkat lehet fellelni: az egyetemes történelem és a nemzetközi kapcsolatok elméleti-módszertani és historiográfiai megközelítése; a szláv népek 19. századi nemzeti-kulturális újjászületése és az ebben az időszakban közöttük kialakuló kapcsolatok; az első világháború előtt, alatt és az azt követő időszakban végbemenő nemzeti önrendelkezés és államalakítás problémái egyaránt megtalálhatók benne. De kutatásaim közé tartozik Kelet-Közép-Európa jelenkori történetének több aktuális kérdése, a két világháború közötti ukrán emigráció, a második világháború után kialakult nemzetközi kapcsolatok, azon belül pedig Ukrajna külpolitikája.

Fontosnak tartom a terjedelmében ugyan nem nagy, 1994-ben *Az ukrán emigráció kulturális, oktatási és tudományos tevékenységei Csehszlovákiában: az Ukrán Szabadegyetem (1921–1945)* címmel megjelent monográfiámat. Ebben széles, korábban nem kutatható forrásbázisra (például „Az ukrán emigráció prágai levéltára” anyagára) alapozva mutattam be az Ukrán Szabadegyetem (USZ) első negyedszázados működésének jelentőségét az ukrán és az európai tudomány és kultúra fejlődésében. A kötetben külön szó esik az USZ geneziséről és működésének kezdetéről, tevékenységének fő irányzatairól, formáiról és elért eredményeiről, az oktatói karról és a hallgatókról, az intézmény csehszlovák kormányval és társadalommal kialakított kapcsolatainak sajátosságairól, nemzetközi együttműködéséről. Amint azt a kötet recenziái is több ízben jelezték, ukrán részről ez a monográfia lényegében megalapozta a két világháború közötti ukrán emigráció történetének kutatását.

Nem kevésbé jelentős a kortárs ukrán történetírásban az Andrij Martinovval, egykori hallgatómmal, mostanra pedig már elismert professzorral együtt társszerzőként kiadott *Ukrajna az ENSZ-ben: 60 év részvétele a legfontosabb nemzetközi kérdések megoldásában* (Kijev, 2006.) című kötet is. Az ENSZ történetének főbb eseményein túl tárgyaltuk Ukrajnának ENSZ-tagként betöltött szerepét, ennek a különböző időszakokon belüli változásait. Egy következő, ugyancsak Martinovval együtt írott, két kiadást is megélt (2009., 2011.) történeti-biográfiai kiadványunkban (*Egységes Európa: az álomtól a valóságig. Történelmi esszék az Európai Unió alapító atyáiról*) pedig tizenhét 20. századi európai politikus portréjának bemutatása segítségével igyekeztük feltárni az európai integrációs folyamat fő előfeltételeit, szakaszait és annak jellegét.

Tudományos munkásságomban különleges helyet tölt be a történelmi regionalizmuskutatás, mindenekelőtt Kárpátalja multikulturális terének vizsgálata. Nem véletlen, hogy kijevei kollégáim viccelődésképpen kárpátaljai lokálpatriótának tartanak. Szülőföldem különböző korszakaihoz és kutatási kérdésköréhez kapcsolódóan eddig mintegy száz publikációm jelent meg. Ide sorolhatók az Alekszander Duhnovicsról, Adolf Dobrjanszkijról és egyéb, a 18–19. századi kárpátaljai felvilágosodást képviselő személyekről írott történelmi esszéim. Ezen kívül azon tanulmányaim, melyek számot adnak Kárpátalja, a Csehszlovák Köztársaság „Podkarpatská Rus”-ként ismert részének első világháborút követő sorsáról, társadalmi-gazdasági és nemzeti-kulturális fejlődéséről. Ez a két világháború közötti időszakban összességében ugyan sikeresnek mondható, a kialakult helyzet ugyanakkor mégsem volt teljesen problémamentes. Külön foglalkoztam Kárpát-Ukrajna történetének kérdésével és annak szerepével az ukrán államalkotásban, a Kárpátalján 1939–1944 között zajló politikai folyamatok tanulmányozásával, a mostani megye területének az Ukrán SZSZK-val történő úgynevezett „újraegyesülésének” kérdésével, valamint a világháború után a régióban végbemenő gyorsított és erőszakos jellegű szovjetizálással és a ruszin-kérdéssel is.

A Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra című, nagyon értékes, 2010-ben ukrán és magyar nyelven is közreadott mű kezdeményezői s egyben társszerzői sorába is tarthattam. A kötet ukrán nyelvű kiadása Ungváron, míg magyar nyelvű változata Budapesten látott napvilágot. Ugyancsak egyik hajdani tanítványommal, most pedig már professzor kollégámmal, Mikola Vehessel társszerzésben adtunk közre 2020-ban egy tudományos ismeretterjesztő művet Avgusztin Volosinról (Avgusztin Volosin – a kárpát-ukrán nép atyja), 2021-ben pedig egy tudományos monográfiát *Avgusztin Volosin és Kárpát-Ukrajna az ukrán államépítés történetében* címen. Az eddig megjelent recenziók tükrében ez utóbbi két kötet adja Kárpát-Ukrajna egykori elnökének az eddig publikált legteljesebb életrajzát, valamint az idén kiadott kötet mutatja be a legalaposabban Volosin tevékenységét a kárpátaljai ukránok nemzeti újjáéledésében a 20. század első felében, illetve az egykori görögkatolikus papnak és politikusnak a kárpát-ukrán állam kialakulásában betöltött szerepét a második világháború előestéjén.

Az említettekén túl szerzője/társszerzője, fő-, társ- vagy felelős szerkesztője voltam számos egyéb akadémiai kiadványnak is. Mindamellett nagyon remélem, hogy legfontosabb tudományos műveim még csak ezután látnak napvilágot.

Nem titok, hogy Ön a Magyar–Ukrán Történész Vegyes Bizottság ukrán tagozatának tagja és egyben elnöke is. Hogyan értékeli a magyar és ukrán történészek eddigi együttműködését? Miben látja az együttműködés élénkítésének lehetőségét?

Az ukrán történészek, kiváltképp az Ukrán Tudományos Akadémia Ukrajna Története Intézet általam vezetett osztályának tagjai nagy hangsúlyt fektetnek a nemzetközi tudományos együttműködés kialakítására és továbbfejlesztésére. Ezt külföldi partnereinkkel nemzetközi konferenciák szervezése, közös tudományos kutatások révén és egyéb formában kívánjuk elérni. A vegyes bizottságok is a nemzetközi együttműködés hatékony intézményei. Példa gyanánt említem, hogy osztályunk kezdeményezte a hasonló kétoldalú vegyes bizottságok megalakítását a szlovák, a magyar és a bolgár féllel.

Véleményem szerint ígéretesen kezdődött a Magyar–Ukrán Történész Vegyes Bizottság működése; alapját az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Ukrajna Története Intézete és a Magyar Tudományos Akadémia között 2005-ben létrejött együttműködési egyezmény jelentette, melyet ukrán részről jómagam, magyar részről pedig Fodor István történész-régész írt alá. Ugyanabban az évben az egyezmény keretei között, valamint a Magyarok Kijevei Egyesülete és Magyarország kijevei nagykövetsége támogatásával Kijevben került sor az első kö-

zösen megtartott nemzetközi konferenciára. Az esemény dokumentumait kétnyelvű konferenciakötetben adták ki, magyarul *Ukrajna–Magyarország: közös múlt és jelen* címen.

A későbbiekben a Magyar–Ukrán Történész Vegyes Bizottság tagjai rendezésében nemzetközi tudományos konferenciákat, szimpóziumokat és kerekasztalokat rendeztek az 1956-os magyar forradalom 50. és 60. évfordulója, illetve az ukrán–magyar diplomáciai kapcsolatok felvételének 20. és 25. évfordulója alkalmából. Ezekre viszonylag rendszeresen sor került, felváltva, egyszer Magyarország, máskor pedig Ukrajna területén.

Ugyancsak a Vegyes Bizottság köreiből indult el a Kárpátalja jelenkori történetét bemutató, már említett közös kétnyelvű kiadvány, valamint egy másik kétnyelvű kötet kezdeményezése is. Ez utóbbi „A magyarok Kijevben. A magyar–ukrán történeti kapcsolatok fejezetei a IX. századtól napjainkig” című illusztrált, tudományos ismeretterjesztő munka, ami 2018-ban jelent meg Kijevben Magyarország kijevi Nagykövetsége támogatásával. Végül az ukrán és a magyar történészek közötti hatékony tudományos együttműködés bizonyítéka a Magyarország történelmét tárgyaló tanulmányok publikálása és ilyen témájú disszertációk védeése Ukrajnában, illetve az Ukrajna történelmével kapcsolatos művek közreadása és tudományos értekezések védeése Magyarországon. Így például Magyarország új- és jelenkori történetének kérdéseit tárgyalták Mikola Derzsaljuk, Ivan Mandrik, Éva Kiss, Dmitro Tkacs nagydoktori, valamint Okszana Ferkó, András Berenyi, Ljudmila Neszuh, Mihajlo Junger és mások kandidátusi értekezései, melyeket Ukrajnában védtek meg már az ország függetlenségének kikiáltását követően. Ezzel egyidejűleg például a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudósai többnyire magyarországi egyetemeken védtek meg főleg Kárpátalja történetét bemutató disszertációikat.

A Magyar–Ukrán Történész Vegyes Bizottság utóbbi éveinek teljesítménye alapján azonban sajnos azt mondhatom, hogy az együttműködés alábbhagyott. Ennek oka valószínűleg a Bizottságban végbement kádercsere lehet, kiváltképp Fodor István kollégám, a Bizottság magyar tagozata elnökének hirtelen és idő előtti halála. Nemigen használtak az együttműködésnek a 2017-től kiéleződött magyar–ukrán államközi viszonyok sem. Mindamellett őszintén remélem, hogy a magyar és ukrán történészek közötti kooperáció folytatódni fog, új formákat ölt, elősegíti majd a történelemtudomány fejlődését, a két szomszédos ország kölcsönös megértését és közeledését. Az ukránai történészek legalábbis ezt a nézetet képviselik.

Mennyit lehet tudni Ukrajnában az 1990 utáni magyar történettudományról? Mit lát pozitívnak, vagy éppen ellenkezőleg, véleménye szerint mely témák érdemelnének nagyobb figyelmet?

Meglátásom szerint a magyarországi történészek előtt az 1990-es évek elején ugyanazok a kérdések és feladatok körvonalazódtak, mint az ukrán és egyéb poszt szocialista államok történészei előtt. Összességében a magyar történetírás jelen felállása szerint már teljes mértékben megoldotta a Magyarország történetére vonatkozó marxista olvasat és értékelés revíziójának problémáit. Ez kiváltképp tetten érhető a jelenkori történetírásban, valamint a történeti kutatások szabadságának biztosításában. A kortárs magyar historiográfia sajátossága a kutatások módszertani körének bővítése, a magyar történelem aktív integrálása Kelet-Közép-Európa történelmi emlékezetének egységes terébe, a minden korszakban sajátosan megnyilvánuló mindennapi problémákra való fokozott kutatói figyelem, külföldi levéltárakban őrzött dokumentumok felhasználása a tudományos művek megírásához. Bizonyos értelemben most virágzik az *oral history* és az „új társadalomtörténet”, a történeti folyamatok történetfilozófiai értelmezése.

Ezzel egyidejűleg viszont – az ukrán történetíráshoz hasonlóan – a magyar történetírás aktuális feladatai közé sorolható véleményem szerint – a saját, illetve összességében tekintve

Európa történelmét illetően – a nemzetközpontúság szindrómájától, néhol pedig akár a revizionista megközelítéstől való szabadulás (ez utóbbiról tanúskodtak például egyes magyar történészek vitái és publicisztikai írásai az első világháború és a trianoni béke 100. évfordulója alkalmából). Talán érdemes lenne nemcsak a hazai történelem vagy más országok hasonló, párhuzamos története kutatásának szentelni kiemelt figyelmet, hanem megformálni egy olyan saját nemzeti narratívát, amely az egyetemes történelem kérdéseiből építkezik.

Tudományos pályája mellett évtizedeken át aktívan tanított számos felsőoktatási intézményben, így tanárként is gazdag tapasztalatokkal rendelkezik. Hogyan látja a mai hallgatókat és fiatal történészeket az előző (1989–1991 előtti) generációkhoz képest? Miben látja előnyeiket, illetve gyengeségeiket?

Valóban, tudományos-kutatói és tudományszervezői tevékenységem mellett mellékállásként oktatói szerepkört is betöltöttem. Így 1994–1996 folyamán a „Szláv Egyetem” Kijevi Főiskola Nemzetközi Kapcsolatok Karának dékánja és egyik tanszékének tanszékvezetője voltam. Akkoriban ez volt az egyik első nem állami kézben lévő felsőfokú intézmény Ukrajnában. 2005–2006 folyamán én voltam egyik alapító tagja és egyben első tanszékvezetője az Ungvári Nemzeti Egyetemen a Magyarország Története és Európai Integráció Tanszéknek, melyet a magyar kormány támogatásával nyithattunk meg. Ugyancsak tanítottam a Kijevi Nemzeti Kulturális és Művészeti Egyetemen, a Kulturális Menedzsment Állami Akadémián, a Kárpátaljai Állami Egyetemen, a Rivnei Szlávkutató Intézetben, a Luhanszki Nemzeti Pedagógiai Egyetemen és viszonylag hosszú ideig – 2003–2017 között – Ukrajna Diplomáciai Akadémiáján, mely Ukrajna Külügyminisztériuma felügyelete alatt működik. Szóval van némi tapasztalatom a mostani fiatal egyetemistákkal történő kommunikáció terén.

Az említett intézményekben sokszor voltam állami vizsgabizottságok elnöke, sok egyetemi segédletet, tankönyvet, tanítási programot állítottam össze, melyek aztán hasznosnak bizonyultak a tudományos és az oktatói közönség számára is. 2001-ben a sokéves lelkiismeretes tudományos munka elismerésének jeléül Ukrajna akkori elnökének rendelete alapján megkaptam az „Ukrajna tudományának és technológiájának elismert művelője” címet, 2005-ben pedig az Ungvári Nemzeti Egyetem Tudományos Tanácsának határozata értelmében az említett intézmény tiszteletbeli doktora lettem. Az általam vezetett több mint harminc kandidátusi és doktori disszertáció elismeréséül pedig 2021-ben az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Elnökségének határozata értelmében elnyertem az UNTA „A tudományos váltás előkészítéséért” díját is.

Nyilvánvaló, hogy a mostani hallgatók nagyon különböznek az előtűnik lévő, még szovjet időkben formálódott generációtól, melyhez jómagamat is sorolom. Kénytelen vagyok elismerni, hogy ez döntően pozitívan csapódik le. A legújabb informatikai ismeretekben való jártasság, idegen nyelvek ismerete, tág, sőt nemzetközi kommunikáció és kapcsolattartás lehetősége, mobilitás, modern, nyitott világnézet formálása a globalizált világ kérdéseit illetően, a kutatni kívánt témák szabad választhatósága, az oktató-hallgató közötti demokratikusabb viszony az oktatási folyamat keretei között stb. – mindez jó értelemben különbözteti meg a mostani hallgatókat az előző generációktól, és nagyon ígéretes lehetőséggel kecsegteti őket, többek között a tudományban is.

Valószínűleg az egyedüli tanácsom, amit mégis megfogalmaznék a hallgatók, különösen pedig a jövőbeli történészek és nemzetközi kapcsolatokkal komolyan foglalkozni kívánók számára, az lenne, hogy mindennek ellenére ne feledkezzenek meg arról, hogy az interneten fellelhető információk kívül – mely sokszor hamis és csöppet sem objektív – vannak még tudományos monográfiák, eredeti levéltári források, forrásközlések és tudományos művek tematikus gyűjteményei, amelyek mellőzésével nem lehet valódi kutatóvá válni.

Válaszaiból egyértelmű, hogy mindig is igen mozgalmasan alakultak a mindennapjai. Akaratlanul is felmerülhet a kérdés, hogyan tudta – illetve tudja most is – összehangolni a munkáját a családi élettel. Jut-e ideje kikapcsolódásra? Van-e hobbjai?

Valószínűleg ahhoz az embercsoporthoz tartozom, melyet munkamániásként ismernek a többiek, emiatt erre a kérdésre csak nehezen tudok válaszolni. Hisz még a hétvégéken és szabadságom idején is a munka körül forognak a gondolataim. Fiatalabb koromban aktívan sportoltam, most pedig több időt töltök a családommal és számos barátommal, sokat beszélgetünk. Rendszeresen tevékenykedek a Kijev elővárosában található nyaralónkban, eljárók horgászni, sétálok a környező erdőben, s eközben gombászok. Télen a szívemnek oly kedves Kárpátokban szoktam síelni. Mindezen „hobbijaim” segítenek az ellazulásban és a feltöltődésben.

Mik a tervei a jövőt illetően? Min dolgozik most?

Hetvenéves fejjel és a mostani rohanó, előre nem látható eseményekkel teljes – a COVID-19 pandémia és annak szörnyű következményei, a világ különböző régióiban kitoró háborúk, a nemzetközi kapcsolatok kiéleződése – időben valószínűleg nem túl felelősségteljes a jövőbeli tervekről beszélni. De kénytelen vagyok elismerni, hogy még rengeteg függőben lévő tervem van. Így például nagyon szeretném megírni az ukrán nemzeti és az európai történelem kontextusában Kárpátalja nagyszabású történetét, mely egy multikulturális, színes társadalmi-kulturális jelenségek egyedülálló interakciós terét képezi, és különleges határmentális központját alkotja, amely különböző népek párbeszédét és kölcsönös megértését segíti elő. Hiszen még a 19. század elején a kiváló kárpátaljai származású értelmiségi, Ivan Orlaj, aki a cári Oroszországban is jól ismert orvos, pedagógus és író volt, jegyezte meg, hogy „bűncselekmény az, ha valaki nem kísérli meg feltárni hazája múltját, habár lenne rá lehetősége”. Ugyancsak nem valósult meg még eddig az a tervem sem, hogy az ukrán olvasók számára szülessenek rövid, tudományos-ismeretterjesztő történeti írások a szomszédainkról, Szlovákiáról és Magyarországról. Annak idején egyik jó ismerősöm és barátom, Udvari István kiadott Nyíregyházán egy ukrán nyelvű rövid „Magyarország történetét”, az ukrán történészek számára viszont ez a feladat még mindig aktuális.

Ugyancsak jó lenne, ha sikerülne kiadni egy tankönyvet „Ukrajna külpolitikája: formálódás, főbb problémák és elszalasztott lehetőségek” címen, melyet tantárgyként oktattam sok éven át az Ukrán Diplomáciai Akadémián. További terveim között szerepel egy tudományos monográfia megírása „Kelet-Közép-Európa és az ukrán kérdés a 20. századi nemzetközi kapcsolatokban” címen. Hogy sikerül-e megvalósítani ezeket a terveket, az, ahogy mondani szokták, Isten akaratától függ.

Tanár úr, köszönöm szépen, hogy időt szakított erre a roppant érdekes beszélgetésre!

Az interjút készítette, fordította, és jegyzetekkel ellátta: PALÁDI RENÁTA